

اطهار نظر مجمع مشورتی حقوقی

در خصوص:

- طرح الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر (اعاده شده)
- لایحه حفاظت و بهره‌برداری از منابع زنتیکی کشور
- لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق
- لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان راجع به همکاری در زمینه پیشگیری، محدودسازی و کاهش پیامدهای شرایط اضطراری
- اصلاح اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

کد گزارش: ۹۶۰۷۰۶۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۷/۲۴

پژوهشکده شورای نخبگان

شناسنامه گزارش

موضوعات:

- ۲ طرح الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر (اعاده شده)
- ۴ لایحه حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور
- لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق
- ۷ لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان راجع به همکاری در زمینه پیشگیری، محدودسازی و کاهش پیامدهای شرایط اضطراری
- ۱۰ اصلاح اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران
- ۱۱

تهیه کننده: پژوهشکده شورای نگهبان

شماره گزارش: ۹۶۰۷۰۶۳

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۶/۰۷/۲۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طرح الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر (اعاده شده)

مقدمه

«طرح یک فوریتی الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر» که در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۶/۵/۲۲ مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده بود، پس از ارسال نزد شورای نگهبان با سه ابهام مواجه شد. حال مجلس با مصوبه خود در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۶/۷/۱۲، درصدد رفع این ابهامات برآمده است که در ادامه بررسی آن می‌پردازیم.

شرح و بررسی

بند «ت» - عدم رفع ابهام و تذکر

۱. براساس نخستین ابهام وارده، بند «ت»، از این حیث که مشخص نیست آیا منظور، مرتکبین همه موارد مذکور در مواد (۴) و (۸) قانون می‌باشد یا خیر، ابهام دارد. با این توضیح که در ماده (۴) قانون مبارزه با مواد مخدر، عناوین «وارد کردن»، «صادر کردن»، «تولید کردن»، «توزیع کردن»، «خریدن»، «فروختن» و یا «در معرض فروش گذاشتن» مورد اشاره قرار گرفته و در ماده (۸) این قانون علاوه بر موارد مذکور عناوین «نگهداری»، «مخفی کردن» و «حمل کردن» نیز ذکر شده است. حال باتوجه به اینکه در صدر بند «ت» ماده واحده صرفاً به «ساخت»، «تولید»، «توزیع»، «فروش» و «وارد کردن» مواد مخدر مذکور در مواد (۴) و (۸) اشاره شده بود، این ابهام ایجاد گردید که آیا سایر عناوین مذکور در مواد (۴) و (۸) نیز مشمول بند «ت» ماده واحده می‌شوند یا خیر.

مجلس جهت رفع این ابهام، در ابتدای این بند، عبارت «کلیه جرائم» را جایگزین عبارت «ساخت، تولید، توزیع، فروش و وارد کردن مواد» کرده است. با

اصلاح صورت گرفته متن ماده بدین شرح اصلاح شده است:

«ت- کلیه جرائم موضوع ماده (۴) این قانون مشروط بر اینکه بیش از ۵۰ کیلوگرم باشد و مواد موضوع ماده (۸) این قانون مشروط بر اینکه بیش از دو کیلوگرم باشد و درخصوص سایر جرائم موضوع ماده (۸) در صورتی که بیش از سه کیلوگرم باشد. ...»

در این رابطه اگرچه ابهام مذکور رفع شده است ولی با این تغییر، ابهام تازه‌ای در این بند ایجاد شده و آن اینکه با حذف عبارت «ساخت، تولید، توزیع، فروش و واردکردن مواد»، عبارت «سایر جرائم موضوع ماده (۸) قانون» دچار ابهام شده است و معلوم نیست باتوجه به اینکه در صدر بند به «کلیه جرائم» اشاره شده، منظور از آن، کدام یک از جرائم مذکور در ماده (۸) قانون است.

از سوی دیگر در صدر بند به «کلیه جرائم موضوع ماده (۴)» اشاره شده، در حالی که در خصوص ماده (۸)، ابتدا به «مواد [مخدر] موضوع ماده (۸)» اشاره شده است و در مرتبه بعد به «جرائم موضوع ماده (۸)» تصریح شده است و لذا متعلق حکم این بند واحد نبوده و از جهت نگارشی واجد ابهام است.

۲. شورای نگهبان در ابهام دوم خود، بند «ت» ماده واحده را از این جهت که روشن نیست آیا نسبت به مرتکبان قبل از لازم‌الاجرا شدن این مصوبه و اینکه موضوع مورد اتهام یا محکومیت آن‌ها بیشتر از مقدار تعیین شده در این بند باشد نیز منوط به تحقق یکی از شروط مذکور در بندهای «الف»، «ب» و «پ» می‌باشد یا خیر؟ واجد ابهام دانسته است.

مجلس برای رفع این ابهام، در ذیل این بند، عبارت «، متهمان و مجرمان» را بعد از عبارت «مرتکبان» افزوده است.

در این خصوص باید گفت که این اصلاح، رافع ابهام مدنظر شورا نیست؛ چرا که با افزوده شدن عبارت «، متهمان و مجرمان»، تغییری در حکم ایجاد نشده است و از نظر مفهوم با مصوبه قبلی مجلس تفاوتی ندارد و همچنان این ابهام وجود

دارد که اجرای حکم این بند (اعدام) درخصوص «مرتکبان، متهمان و مجرمان پیش از لازم‌الاجرا شدن» این مصوبه، حتی اگر موضوع اتهام یا محکومیت آنان «بیشتر از مقدار تعیین شده در این بند باشد» نیز به «تحقق یکی از شروط مذکور در بندهای «الف»، «ب» یا «پ» منوط است یا خیر؟ که اگر چنین باشد، این امر نسبت به «مرتکبان، متهمان و مجرمان پس از لازم‌الاجرا شدن» این مصوبه، تبعیض ناروا بوده و مغایر بند «۹» اصل ۳ قانون اساسی خواهد بود.

تبصره - رفع ابهام

اصلاح صورت گرفته در تبصره رافع ابهام شورای نگهبان است.

لایحه حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور

مقدمه

«لایحه حفاظت و بهره‌برداری از منابع ژنتیکی کشور» که ابتدا در تاریخ ۱۳۹۳/۸/۷ در دوره نهم مجلس شورای اسلامی اعلام وصول گردیده بود، مجدداً در دوره دهم مجلس، در تاریخ ۱۳۹۵/۴/۱۳ اعلام وصول و نهایتاً در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۶/۷/۱۱ به تصویب رسید.

شرح و بررسی

لایحه فوق‌الذکر با هدف مدیریت نحوه دسترسی، بهره‌برداری و حفاظت و صیانت از منابع ژنتیکی، ساماندهی نظام مالکیت فکری در این حوزه و تأکید بر رعایت کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های بین‌المللی مربوط به منابع ژنتیکی تدوین و به تصویب رسیده است. با این توضیح که منابع و ذخایر ژنتیکی هر کشوری به‌عنوان سرمایه عظیم ملی و رکن اصلی در تحقیقات و پژوهش‌های زیستی به‌شمار می‌رود و بهره‌برداری از این ثروت در زمینه‌های مختلف نقش مهمی در ارتقای امنیت اقتصادی، امنیت سلامت و امنیت غذایی دارد و

منابع ژنتیکی ایران نیز به دلیل وسعت زیاد اکوسیستم‌های طبیعی، تنوع آب و هوایی و موقعیت خاص جغرافیایی از اهمیت زیادی برخوردار است.

این موضوع مورد توجه سیاست‌های کلی نظام نیز بوده است. به‌گونه‌ای که در بند «۲» "سیاست‌های کلی منابع طبیعی" «شناسایی و حفاظت منابع آب و خاک و ذخایر ژنتیکی گیاهی - جانوری و بالا بردن غنای حیاتی خاک‌ها و بهره‌برداری بهینه براساس استعداد منابع و حمایت مؤثر از سرمایه‌گذاری در آن» تأکید شده است و در بند «۴» همین سیاست‌ها «گسترش تحقیقات کاربردی و فن‌آوری‌های زیست محیطی و ژنتیکی و اصلاح گونه‌های گیاهی و حیوانی متناسب با شرایط محیطی ایران و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و تقویت آموزش و نظام اطلاع‌رسانی» مورد توجه قرار گرفته است. ذیلاً به بررسی مواد مصوبه خواهیم پرداخت.

بررسی مفاد مصوبه

ماده (۲) - ابهام

در این ماده کلیه «منابع ژنتیکی» براساس تعریفی که در ماده (۱) از این منابع ارائه شده، به‌عنوان «ذخیره ژنتیکی» شناخته شده‌اند و نهایتاً مقرر شده است که دسترسی و بهره‌برداری از این ذخایر براساس مفاد این قانون می‌باشد. نکته‌ای که درخصوص این ماده وجود دارد این است که در هیچ یک از مواد دیگر این مصوبه اشاره‌ای به «ذخیره ژنتیکی» و نحوه بهره‌برداری از آن نشده است و احکام موجود ناظر به «منابع ژنتیک» می‌باشد که در ماده (۱) تعریف شده است. در صورتی که اگر منظور از «ذخایر ژنتیک» همان «منابع ژنتیک» باشد، باتوجه به تعریف این منابع در ماده (۱)، تعریف آن در ماده (۲) فاقد وجه است.

به نظر می‌رسد باتوجه به اینکه در لایحه دولت، در ماده مذکور به‌جای عبارت «ذخایر ژنتیک» از عبارت «اموال عمومی» استفاده شده بود و از همین رو در تبصره آن مقرر شده که شناسایی این منابع به عنوان اموال عمومی، نافی حقوق مالکانه

افراد نیست، تغییر صورت گرفته منجر به ابهام شده است.^۱

ماده (۴) - مغایرت با بند «۴» اصل ۱۱۰

عضویت رئیس پدافند غیرعامل در شورای عالی منابع ژنتیکی کشور، باتوجه به اینکه در ماده (۵) اساسنامه این سازمان عضویت رئیس سازمان پدافند در شوراهای عالی مشخص شده است و شورای مذکور جزئی از این شوراها نمی باشد و اساسنامه مزبور به تأیید مقام معظم رهبری رسیده است، اصلاح اساسنامه مزبور محسوب شده و مغایر بند «۴» اصل ۱۱۰ قانون اساسی است. البته به نظر می رسد موضوعات مرتبط با «منابع ژنتیک» در حوزه پدافند غیرعامل قرار می گیرد.

ماده (۶) - مغایرت با اصل ۸۵ و ابهام

۱. همانگونه که در ابتدای گزارش بیان شد، مصوبه حاضر با هدف تنظیم نحوه دسترسی، بهره برداری و حفاظت از منابع ژنتیکی تدوین و تصویب شده است. لکن همانگونه که در این ماده مقرر شده است کلیه ضوابط و قواعد مربوط به دسترسی و بهره برداری از منابع ژنتیکی که از اطلاق گسترده ای برخوردار است به آئین نامه محول شده است. لذا به نظر می رسد اطلاق ارجاع این امور به آئین نامه از جهت شمول آن نسبت به امور تقنینی و تعریف گسترده از «منابع ژنتیکی» مغایر اصل ۸۵ قانون اساسی باشد.

۲. رعایت «حقوق عرفی جوامع محلی» در این ماده به عنوان یکی از ضوابط تدوین آئین نامه مزبور به دلیل عدم تعریف چنین حقوقی و عدم مشخص بودن دامنه آن، با ابهام مواجه است.

۱. ماده ۲ لایحه - منابع ژنتیکی که در زیستگاه های اصلی یا در مجموعه های خارج از زیستگاه اصلی واقع در قلمرو سرزمینی و حاکمیت ملی جمهوری اسلامی ایران وجود داشته و یا آن دسته از منابع ژنتیکی که منشأ ایرانی داشته و در مراکز دولتی و یا غیردولتی خارج از کشور نگهداری می شوند و همچنین اطلاعات و دانش سنتی مربوط به منابع ژنتیکی، اموال عمومی محسوب شده و براساس مفاد این قانون قابل دسترسی و بهره برداری می باشند.

ماده (۸) - مغایرت با اصول ۳۶ و ابهام

۱. براساس بند «الف» این ماده دسترسی و بهره‌برداری ژنتیکی بدون رعایت مفاد این قانون مشمول مجازات مندرج در قانون مجازات اسلامی شده است. در این رابطه با توجه به اینکه دسترسی و بهره‌برداری ژنتیکی موضوع این قانون، مطابق ماده (۶) همین مصوبه، به آئین‌نامه سپرده شده است، بدین معنا خواهد بود که عدم رعایت مفاد این آئین‌نامه مشمول مجازات مذکور خواهد بود و این امر مغایر اصل ۳۶ قانون اساسی است.

۲. در بند «ب» این ماده «فرسایش» و «تخریب» عمدی و بدون مجوز «منابع ژنتیکی» جرم‌انگاری شده است. در این خصوص با توجه به عموم تعریف «منابع ژنتیکی» و عدم تعریف «فرسایش» و «تخریب» مذکور در این بند، مشخص نیست چه اقداماتی تحت عنوان مجرمانه این بند قرار می‌گیرند و لذا بند مزبور واجد ابهام است.

لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی

بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق

مقدمه

«لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق» در تاریخ ۱۳۹۶/۴/۲۸ اعلام وصول و در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۷/۱۲ مجلس به تصویب رسیده است.

شرح و بررسی

قرنطینه گیاهی به مجموعه فعالیت‌های طراحی شده برای جلوگیری از ورود و یا انتشار آفات قرنطینه‌ای و یا اطمینان از کنترل رسمی اطلاق می‌شود که می‌تواند در تقلیل این خطر نقش مؤثری داشته و از ورود و انتشار ارگانسیم‌های مضر جلوگیری نماید. به عبارت دیگر هدف از قرنطینه محدودسازی انتشار آفات به

مناطقى است که قبلا این گونه آفات در آن وجود نداشته و زمانى مؤثر است که موانع فیزیکی، مهاجرت آفات را محدود سازد. ازین رو کشورها در مبادلات محموله‌های کشاورزی اقدام به عقد قراردادهای رسمى در قالب موافقتنامه‌های همکاری می‌نمایند. لایحه حاضر نیز با همین هدف به تصویب رسیده است. لازم به ذکر است که پیش از این نیز موافقتنامه‌های مشابهى تحت همین عنوان با دولت‌های جمهوری خلق چین، فدراسیون روسیه، جمهوری تاجیکستان و غیره منعقد شده است.

بررسی مفاد مصوبه

ماده (۱) - مغایرت با اصل ۱۵

استفاده از واژه «ژرم پلاسم» بدون ذکر معادل فارسى آن در این ماده، مغایر اصل ۱۱۵ قانون اساسى می‌باشد. نظیر این ایراد در نظرات سابق شورای نگهبان نیز وجود دارد.^۱ البته در مواردی نیز شورای نگهبان بکارگیری چنین اصطلاحی را از جهت اینکه معادل فارسى دارد یا خیر واجد ابهام شناخته است که به دلیل اصلاح این عبارت به «ذخائر توارثی (ژرم پلاسم)» ابهام مزبور رفع شده است (اظهارنظر شماره: ۴۱۴۸۰ / ۳۰ / ۸۹ مورخ ۲۰ / ۱۱ / ۱۳۸۹).

ماده (۴) - مغایرت با اصل ۱۵

۱. استفاده از واژه «بیولوژیکی» در جزء «پ» بند «۲» این ماده، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسى است. نظیر این ایراد نیز در نظرات سابق شورای نگهبان وجود دارد.^۲

۲. در بند «۳» این ماده اطلاق اختیار طرفین موافقتنامه مبنی بر معدوم نمودن محموله‌ها، در مواردی که مالک راضی به این امر نیست و ضرورتی نیز وجود

۱. به عنوان مثال نظر شماره ۹۶/۱۰۲/۲۵۴۴ مورخ ۱۳۹۶/۶/۲۲ شورای نگهبان درخصوص «لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان».

۲. به عنوان مثال نظر شماره ۲۲۵۶/۱۰۲/۹۴ مورخ ۱۴/۵/۱۳۹۴ درخصوص «طرح اصلاح موادى از قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز» و نظر شماره ۹۶/۱۰۲/۲۵۴۴ مورخ ۱۳۹۶/۶/۲۲ شورای نگهبان درخصوص «لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان».

ندارد محل تأمل است. با این توضیح که شورای نگهبان در اظهار نظر شماره ۹۶/۱۰۲/۲۵۴۴ مورخ ۱۳۹۶/۶/۲۲ در خصوص لایحه موافقتنامه همکاری در زمینه حفظ نباتات و قرنطینه گیاهی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان، نظیر چنین حکمی را مورد ایراد قرار داده و اعلام نموده است «اطلاق معدوم کردن محموله نسبت به مواردی که مالک راضی به این امر نیست و ضرورتی نیز وجود ندارد خلاف موازین شرع شناخته شد.»

البته در مواردی نیز، نظیر چنین حکمی با ایراد مواجه نگردیده است. به عنوان مثال در ماده (۶) «موافقتنامه همکاری در زمینه قرنطینه گیاهی و حفظ نباتات بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ترکیه» مقرر شده بود «در صورت آلودگی کالا به عوامل خسارت‌زای (ارگانیزم‌ها) قرنطینه‌ای و مشاهده هرگونه نقض مقررات قرنطینه گیاهی طرف واردکننده، مراجع صلاحیتدار طرف واردکننده محق خواهند بود تا نسبت به معدوم نمودن کالا، مرجوع کردن آن و یا صدور دستور انجام اقدامات مناسب، اقدام نمایند و مراتب را به صورت کتبی به آگاهی مراجع صلاحیتدار طرف صادرکننده خواهند رساند». لکن این ماده با ایرادی مواجه نمی‌شود. همین وضعیت (عدم ایراد به چنین حکمی) در خصوص موافقتنامه‌های دیگری نیز در این زمینه وجود دارد.

لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان راجع به همکاری در زمینه پیشگیری، محدودسازی و کاهش پیامدهای شرایط اضطراری

مقدمه

«لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان راجع به همکاری در زمینه پیشگیری، محدودسازی و کاهش پیامدهای شرایط اضطراری» در تاریخ ۱۳۹۶/۴/۲۸ اعلام وصول و در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۷/۱۲ مجلس به تصویب رسیده است.

شرح و بررسی

موافقتنامه فوق‌الذکر با هدف پیشگیری و کاهش خسارات و تلفات و به‌طور کلی پیامدهای ناشی از شرایط اضطراری در قلمرو هریک از کشورهای طرف موافقتنامه منعقد شده است. بر اساس ماده (۲) این موافقتنامه منظور از شرایط اضطراری عبارت از «وضعیتی است که در اثر حادثه یا پدیده خطرناک طبیعی، فاجعه، سانحه طبیعی یا هرگونه سانحه دیگر در تأسیسات، قسمت خاصی از قلمرو یا در پهنه آبی رخ دهد و موجب خسارات جانی، مالی یا زیست‌محیطی یا زیان‌های اساسی گردیده و یا می‌تواند موجب گردد و همچنین شرایط زندگی انسان‌ها را مختل کرده یا قادر به مختل ساختن آن باشد».

در خصوص نظیر این موافقتنامه می‌توان به «موافقتنامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس در زمینه پیشگیری و کاهش سوانح و بلاای طبیعی و دیگر حوادث غیر مترقبه» (مصوب ۱۳۸۶/۰۵/۳۱) اشاره نمود.

مسئله‌ای که در خصوص این موافقتنامه قابل طرح می‌باشد این است که محور اصلی این موافقتنامه ارائه کمک به طرف مقابل در شرایط بحرانی و به صورت

رایگان است. این موضوع را می‌توان در تعریف وسایل امدادی در ماده (۲)^۱ و بند «۱» ماده (۱۴)^۲ به وضوح مشاهده نمود. حال با عنایت به اینکه مطابق ذیل اصل ۸۰ قانون اساسی گرفتن و دادن کمک‌های بلاعوض خارجی نیازمند تصویب مجلس شورای اسلامی است و در این موافقتنامه اعطا و اخذ کمک‌ها بدون رعایت این اصل پیش بینی شده است، بنابر اینکه مفاد اصل فوق لزوم تصویب کمک، در هر مورد باشد، این امر مغایر اصل مزبور است.

اصلاح اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

مقدمه

«اصلاح اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران» که در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۶/۸ به تصویب هیأت وزیران رسیده، در راستای اجرای ذیل اصل ۸۵ قانون اساسی نزد شورای نگهبان ارسال شده است.

شرح و بررسی

«اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران» در تاریخ ۱۳۸۱/۱۲/۷ و به استناد ماده (۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران و متعاقباً به تأیید شورای نگهبان رسیده است و تاکنون چندین نوبت مورد اصلاح قرار گرفته است. در مصوبه حاضر نیز هیأت وزیران به استناد «ماده واحده قانون استفساریه

۱. ماده ۲- تعاریف- ...

وسایل امدادی: کالاهای اساسی مادی مورد استفاده برای محدودسازی و کاهش اثرات شرایط اضطراری که به صورت رایگان در اختیار طرف درخواست‌کننده قرار می‌گیرد.

۲. ماده ۱۴- هزینه‌ها

۱- به جز در مواردی که طرف‌ها به‌گونه‌ای دیگر توافق کنند، ارائه کمک براساس مفاد این موافقتنامه رایگان است.

درخصوص اختیار اصلاح اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت - مصوب ۱۳۷۷- اساسنامه مزبور را اصلاح نموده است.

بررسی مفاد مصوبه

مطابق بند «۱» مصوبه حاضر، مجمع عمومی شرکت مذکور مجاز گردیده است، معاون ذی‌ربط وزارت نیرو در امور آب را به‌عنوان رئیس هیأت مدیره منصوب نماید. مسئله‌ای که در این رابطه وجود دارد این است که، اگرچه براساس بند «۲» همین مصوبه رئیس هیأت مدیره از تکلیف مذکور در تبصره «۲» ماده (۱۵) اساسنامه، مبنی بر اینکه «هر یک از اعضای هیأت مدیره به صورت تمام وقت در شرکت یا شرکت‌های تابعه اشتغال داشته و به ترتیبی که هیأت مدیره مشخص می‌نماید راهبری حوزه‌ای از فعالیت‌های شرکت و یا تعدادی از شرکت‌های زیر مجموعه را عهده‌دار خواهد بود» مستثنی شده است، ولیکن باتوجه به اینکه عضویت در هیأت مدیره و همچنین ریاست آن، پست سازمانی مشخص می‌باشد، تصدی پست ریاست هیأت مدیره یک شرکت مستقل دولتی توسط یکی از معاونت‌های وزیر به‌عنوان یک جایگاه شغلی مستقل، مشمول ممنوعیت جمع مشاغل مقرر در اصل ۱۴۱ قانون اساسی می‌باشد.^۱

لذا باتوجه به اینکه «شرکت مدیریت منابع آب ایران» یک سازمان با استقلال حقوقی است و تلازمی بین ریاست هیأت مدیره این شرکت با معاونت امور آب وزارت نیرو ندارد و هر دو پست سازمانی مستقلی محسوب می‌شوند، بند مزبور مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی است.

لازم به توضیح است که شورای محترم نگهبان نیز در موارد متعددی نصب رئیس هیأت مدیره شرکت دولتی به‌عنوان معاون وزیر و یا عضویت وزیر در

۱. لازم به‌ذکر است که تبصره «۱» ماده (۱۵) همین اساسنامه، رئیس هیأت مدیره را درحکم معاون وزیر قلمداد نموده است و شناسایی سمت مزبور به این صورت و نه به‌عنوان معاون وزیر، به دلیل ایراد شورای نگهبان ناظر به اصل ۱۴۱ قانون اساسی در چنین مواردی بوده است.

هیأت مدیره و یا به‌عنوان رئیس هیأت مدیره یک شرکت دولتی را مغایر این اصل از قانون اساسی شناخته است. به عنوان نمونه می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱. شورای نگهبان تبصره «۱» ماده (۱۴) «اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر)» را مبنی بر اینکه «وزیر نیرو می‌تواند رئیس هیأت مدیره را به‌عنوان معاون وزیر نیرو منصوب نماید» مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی دانسته است (اظهارنظر شماره: ۱۹۴۹/۳۰/۸۱ مورخ ۰۷/۰۹/۱۳۸۱).

۲. شورای نگهبان در اظهارنظر خود نسبت به «اساسنامه شرکت سهامی خاص توسعه نیشکر و صنایع جانبی آن»، ماده (۱۲) آن را که معاون وزیر جهاد کشاورزی عضو هیأت مدیره و همچنین عضو غیر موظف و رئیس هیأت مدیره شناخته شده بود، مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی شناخته است (اظهارنظر شماره ۰۸۴۴/۸ مورخ ۱۲/۷/۱۳۶۹).

۳. شورای نگهبان تبصره «۲» ماده (۱۲) «اساسنامه شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور» را از جهت اینکه «استثناء ذیل تبصره «۲» با توجه به تبصره «۱» ماده (۱۲) مفهم تجویز داشتن شغل دولتی و عضویت در هیئت

۱. ماده ۱۲- هیأت مدیره شرکت مرکب از معاون وزیر کشاورزی و چهار نفر افراد ذی صلاح دیگر خواهد بود که به پیشنهاد وزیر کشاورزی و تصویب مجمع عمومی برای مدت چهار سال انتخاب می‌شوند و تجدید انتخاب آنها بلامانع می‌باشد. تا انتخاب هیأت مدیره جدید هیأت مدیره قبلی به مسئولیت خود ادامه خواهد داد. تبصره ۱- معاون وزیر کشاورزی عضو غیرموظف و رئیس هیأت مدیره می‌باشد.

۲. نظر شورای نگهبان: اطلاق تبصره یک ماده ۱۲ در مورد قبول سمتهای غیر موظف معاون وزیر کشاورزی مغایر با اصل ۱۴۱ قانون اساسی شناخته شد.

۳. ماده ۱۲- هر یک از اعضای هیأت مدیره شرکت بر حسب تشخیص رئیس هیأت مدیره انجام قسمتی از امور شرکت عهده‌دار خواهد شد و برای انجام این امور، حقوقی اضافه دریافت نخواهد کرد.

تبصره ۱- در صورتی که عضو هیأت مدیره علاوه بر عضویت هیئت مدیره از اعضای شاغل یا موظف دولت باشد بابت عضویت هیأت مدیره هیچگونه وجهی دریافت نخواهد کرد.

تبصره ۲- مدیر عامل را اعضای هیأت مدیره شرکت اعم از اصلی یا علی‌البدل باید وقت در اختیار شرکت باشند و نمی‌توانند هیچ نوع شغل موظف و غیر موظف دیگری داشته باشند مگر اینکه مشمول تبصره (۱) این ماده باشند.

مدیره شرکت دولتی است» مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی دانسته است (اظهارنظر شماره: ۱۷۴۰ مورخ ۳۱/۶/۱۳۷۰).

۴. شورای نگهبان در اظهارنظر خود در خصوص «لایحه تغییر نام «شرکت مخابرات ایران» به «شرکت مخابرات جمهوری اسلامی ایران» و تغییر تعداد اعضای هیئت مدیره و نحوه تشکیل آن»، «تعیین وزیر پست و تلگراف به ریاست هیئت مدیره شرکت» را مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی دانسته است (نظر شماره ۷۴۴۰ مورخ ۱۱/۱۰/۱۳۶۵).

۵. همچنین این شورا در اظهارنظر خود در رابطه با اساسنامه شرکت سهامی بیمه ایران اعلام داشته است: «اطلاق ذیل ماده ۲۲ در مورد قبول سمت‌های غیرموظف مدیر عامل و سایر اعضا هیئت مدیره در مؤسسات خیریه و اجتماعی که تمام یا قسمتی از سرمایه آنها متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی می‌باشد، مغایر با اصل ۱۴۱ قانون اساسی شناخته شد.» (نظر شماره ۰۸۴۴/۲ مورخ ۱۲/۷/۱۳۶۹)

امام خمینی (ره):

و از شورایی محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل های آینده، که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود رایا و تحت تاثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه جلوگیری نمایند.

(سخن امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲

صندوق پستی: ۱۴۶۳-۱۳۱۴۵ تلفکس: ۸۸۳۳۵۰۴۵

info@shora-rc.ir

www.shora-rc.ir